

Ludské zdroje mikroregiónu Termál a ich význam v regionálnom rozvoji

Daša OREMUSOVÁ

Abstract: *Human resources are one of the most significant elements of socioeconomic potential which a territory can provide for the effective regional development. Population is the carrier of socioeconomic activities in the territory and it is their executor and also consumer, it affects the development of facilities of the territory, and has influence on evolution and development of the region. In the article, we deal with analysis of human resources in the Termál microregion. Microregion Termál is located in the southern part of the Nitra district and north-east part of Nové Zámky district. It consists of 12 villages concentrated around the village of Podhájska. Microregion has 13 998 inhabitants (2008) on the area of 206 km². Regarding demographic indicators, we evaluate particular indicators of dynamics and structure of population.*

Keywords: *human resources, increase of population, structure of population, regional development*

Úvod

Nevyhnutnou súčasťou riešenia a plánovania regionálneho rozvoja akéhokoľvek územia je poznanie jeho rozvojového potenciálu, ktorý je chápaný ako celková schopnosť či spôsobilosť dosiahnuť určitý výkon. Uplatnením geografického prístupu môžeme rozvojový potenciál do dvoch základných skupín. Prvú predstavuje prírodný potenciál zahŕňajúci látky (matérie) a sily (energie) jednotlivých prírodných zložiek územia. Druhú skupinu reprezentuje socioekonomický potenciál tvorený predovšetkým ľudskými zdrojmi, kapacitou trhu, výrobnou bázou územia, vybavenosťou územia ako aj úrovňou riadenia a legislatívnej pripravenosti. Medzi obidvom skupinami pritom existuje veľmi úzke prepojenie, pričom priestorová diferenciácia ako i vlastnosti prírodného potenciálu môžu na jednej strane podporovať, na druhej strane obmedzovať prípadne limitovať rozvoj vybraných socioekonomických aktivít. A zároveň socioekonomický potenciál územia v rozhodujúcej miere ovplyvňuje veľkosť a využiteľnosť prírodného potenciálu a tým zaistenie rozličných potrieb spoločnosti (Mládek, Gregorová, Marenčáková, 2006).

V uvedenom príspevku sa budeme bližšie zaoberať analýzou ľudských zdrojov v mikroregióne Termál z hľadiska ich významu v regionálnom rozvoji tohto územia. Z demografických ukazovateľov bude výraznejšia pozornosť venovaná tým ukazovateľom dynamiky a štruktúry obyvateľstva, ktoré sa v najväčšej miere podieľajú na rozvoji ľudského potenciálu ako nevyhnutnej zložky regionálneho rozvoja.

Teoreticko-metodická východiská

K základnému rozvojovému potenciálu každého regiónu patria neodmysliteľne ľudské zdroje (populačné zdroje, obyvateľstvo). Rozvoj regiónu ovplyvňuje človek nielen ako spotrebiteľ svojim priamym dopytom, ale i ako výrobca prostredníctvom ponuky pracovnej sily vystupujúcej ako nevyhnutná podmienka existencie a riadenia všetkých regionálnych aktivít. Podstatným sa tak stáva poznanie nerovnomernosti rozloženia obyvateľstva i nerovnomernosti rozloženia jeho demografických a sociálnych charakteristík, ako výrazných limitujúcich faktorov regionálneho rozvoja, ktoré sú dôležité pre optimálne ovplyvňovanie, usmerňovanie a riadenie rozvoja regiónu (Dokoupil, Matušková a i., 2005).

Hodnotenie ľudských zdrojov či ľudského potenciálu vo väzbe na regionálny rozvoj mikroregionálnych združení je v súčasnosti predmetom záujmu viacerých autorov ako napr. Kramáreková, Dubcová, Kasanická, 2009, Čermáková, 2009, Kasanická, 2007, Klamár, 2007, Spišiak, Klamár, Michaeli, 2004, Mintálová, 2007, Dubcová, Kramáreková, Rýchla, 2002 a i.

Vybrané demografické ukazovatele obyvateľstva mikroregiónu Termál

Ukazovatele celkového počtu obyvateľov a hustoty zaľudnenia majú v regionálnom rozvoji významné postavenie tým, že vyjadrujú koncentráciu obyvateľstva na určitom území. Na základe nich je možné posudzovať spolu so socioekonomickými podmienkami nie len vhodnosť územia na bývanie ale aj určovať kapacity daného územia pre ďalšie obyvateľstvo, ktoré tu bude realizovať svoje aktivity. Demografická

situácia mikroregiónu Termál je výsledkom dlhodobého populačného a hospodárskeho vývoja vyznačujúc sa viacerými špecifikami demografického vývoja. Územie mikroregiónu zaberá plochu 206,36 km², pričom v r. 2008 tu žilo 13 988 obyvateľov. Mikroregión tvorí 12 vidieckych sídiel, medzi ktorými prevažujú stredne veľké vidiecke sídla (ako napr. Podhájska, Dolný Ohaj, Hul) s počtom obyvateľov od 1 000 do 1 999 osôb, ktoré koncentrujú 46,77 % obyvateľstva mikroregiónu. V dvoch najväčších sídlach - Maňa a Veľké Lovce, ktoré majú nad 2000 obyvateľov, žije 30,29 % obyvateľov mikroregiónu. Za nimi nasledujú sídla s 500 – 999 obyvateľmi, ktorú zastupujú obce Bardoňovo, Dedinka, Pozba a Radava, sústreďujúce 21,51 % obyvateľov mikroregiónu. Veľkostné kritérium malej obce spĺňajú len Čechy s 299 obyvateľmi (r. 2008).

Priemerná hustota zaľudnenia mikroregiónu je 67,65 obyv./km², čo je pod priemerom okresu (108,93 obyv./km²), kraja (109,59 obyv./km²) a SR (110,16 obyv./km²). Extrémne nízka hustota obyvateľstva je v Čechách (25,23 obyv./km²) a Bardoňove (34,57 obyv./km²) a naopak najväčšie koncentrácie obyvateľstva na plochu sú v západnej, menej členitej časti mikroregiónu, kde napr. v obci Radava dosahuje hodnotu 106,32 obyv./km² (tab. 1).

Tab. 1. Základná demografická charakteristika mikroregiónu Termál (r. 2008)

Územie	Plocha v km ²	Počet byvateľov	Hustota zaľudnenia v obyv. na km ²	Prirodzený pohyb obyv.		Migračný pohyb obyv.		Celkový pohyb obyv.	
				abs.	‰	abs.	‰	abs.	‰
Bardoňovo	23,81	823	34,57	-15	-18,2	-31	-37,7	-46	-55,9
Čechy	11,85	299	25,23	-2	-6,7	-4	-13,4	-6	-20,1
Dedinka	18,52	795	42,93	1	1,3	-2	-2,5	-1	-1,3
Dolný Ohaj	17,03	1639	96,24	-21	-12,8	43	26,2	22	13,4
Hul	12,62	1198	94,93	-10	-8,3	7	5,8	-3	-2,5
Kolta	25,83	1450	56,14	-19	-13,1	22	15,2	3	2,1
Maňa	21,59	2094	96,99	-15	-7,2	23	11,0	8	3,8
Podhájska	11,12	1128	101,44	-4	-3,5	14	12,4	10	8,9
Pozba	9,41	520	55,26	-6	-11,5	-4	-7,7	-10	-19,2
Radava	7,60	808	106,32	-6	-7,4	6	7,4	-3	-3,7
Trávnica	21,15	1140	53,90	-16	-14,0	9	7,9	-7	-6,1
Veľké Lov-	25,85	1988	76,91	-12	-6,0	-37	-18,6	-49	-24,6
MT spolu	206,36	13882	67,27	-125	-9,0	46	3,3	-79	-5,9
okres Nové	1347	146345	108,65	-494	-3,4	110	0,8	-384	-2,6
Nitriansky	6449	706375	109,53	-1554	-2,2	1171	1,7	-383	-0,5
SR	49036	5412254	110,37	4196	0,8	7060	1,3	11256	2,1

Zdroj: Krajská správa štatistického úradu v Nitre, 2010, vlastné prepočty

Dynamika obyvateľstva mikroregiónu Termál

Vývoj obyvateľstva mikroregiónu ovplyvňuje jeho prirodzená a migračná mobilita. V **prirodzenom pohybe obyvateľstva** prevládala počas r. 2001 - 2008 mortalita nad natalitou. Sledované bolo zníženie počtu obyvateľov o 750 osôb, v dôsledku čoho dosiahol mikroregión prirodzený úbytok -6,6 %. Najvyšší prirodzený úbytok bol v r. 2008 (-9,0 ‰) a najnižší v r. 2002 (-4,8 ‰). Počas 8-ročného obdobia vykazujú prirodzený úbytok obyvateľstva všetky obce mikroregiónu s najvyššími hodnotami v Bardoňove (-11,8 ‰) a Pozbe (-11,1 ‰), ktoré predstavujú menej atraktívne a rozvinuté sídla mikroregiónu. Prirodzený prírastok je pomerne ojedinelým javom a počas r. 2001- 2008 sa vyskytol iba v 4 obciach - Čechy, Dedinka, Hul a Veľké Lovce. Podstatnými dôvodmi sledovaného javu je zvýšená mortalita a naopak znížená natalita. Zvýšená mortalita je podmienená predovšetkým nepriaznivým vekovým zložením populácie s prevahou staršieho obyvateľstva. Zníženie natality je spojené i s novým demografickým správaním sa obyvateľstva, kedy sa zvyšuje vek sobášnosti, do popredia sa dostávajú osobné záujmy a kariéra, partnerské spoložitie a až potom dieťa.

Podstatne väčší vplyv na vývoj počtu obyvateľov mikroregiónu ako prirodzený pohyb má v súčasnom období **migračný pohyb obyvateľstva**, ktorého bilancia počas r. 2001 - 2008 odráža mier-

ne zvýšenú imigráciu, ktorá prevyšuje emigráciu. Do mikroregiónu sa prisťahovalo 1821 osôb a 1779 osôb sa odsťahovalo, čím dosiahlo migračné saldo kladnú hodnotu 0,4 ‰. V sledovanom období bola najvyššia hodnota migračného prírastku dosiahnutá v mikroregióne v r. 2008 (3,3 ‰), na čom sa vo veľkej miere prejavili procesy suburbanizácie. K obciam s kladným migračným saldom zaraďujeme však počas r. 2001-2008 iba 5 obcí mikroregiónu – Barďoňovo, Dolný Ohaj, Hul, Kolta a Maňa. Medzi obce s najvyšším migračným úbytkom patria Veľké Lovce (-4,9 ‰).

Výsledným procesom prirodzeného a migračného pohybu je **celkový pohyb obyvateľstva**, ktorý sa v mikroregióne počas rokov 2001 - 2008 prejavoval ako celkový úbytok obyvateľov s maximálnu hodnotu -8,7 ‰ v r. 2007 a minimálnu hodnotu -3,7 ‰ v r. 2002. Z mikroregiónu vykazovalo počas sledovaného obdobia až 11 obcí celkový úbytok obyvateľstva, ktorý bol najvyšší v obciach Čechy, Pozba a Trávnica (-12,9 ‰). Celkový prírastok obyvateľstva bol sledovaný iba v Kolte (1,9 ‰).

Biologická, kultúrna a ekonomická štruktúra obyvateľstva mikroregiónu Termál

Medzi najvýznamnejšie charakteristiky demografickej statiky patrí štruktúra obyvateľstva, ktorá ovplyvňuje súčasné i budúce demografické procesy.

V štruktúre obyvateľstva podľa pohlavia prevládajú ženy, ktoré sa na populácii podieľajú 52,55 ‰ (r. 2008). Dominujú najmä vo vyšších vekových kategóriách, pretože sa dožívajú vyššieho veku ako muži a zároveň u mužov sledujeme vyššiu úmrtnosť v mladšom veku.

Dôležitým limitujúcim faktorom rozvoja územia je štruktúra obyvateľstva podľa veku, ktorá ovplyvňuje nielen procesy jeho reprodukcie, ale súčasne určuje aj potenciál pracovných síl. Z celkovej populácie mikroregiónu bola v r. 2008 najsilnejšie zastúpená produktívna veková skupina, ktorú tvorilo 60,0 ‰ obyvateľov. Obyvateľstvo poproduktívneho veku dosahuje až 26,0 ‰ a naopak nízko (14 ‰) je zastúpená populácia predproduktívneho obyvateľstva. Podobnú štruktúru obyvateľstva podľa produktívnych vekových skupín vykazuje aj väčšina obcí pričom celkový charakter štruktúry obyvateľstva vedie v jednotlivých obciach ku vzniku regresívnych typov populácií.

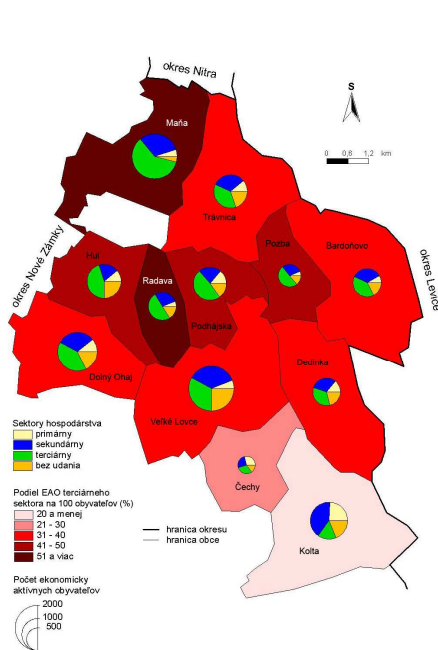
Obyvateľstvo mikroregiónu sa vyznačuje špecifickými znakmi národnostnej štruktúry. I keď je územie mikroregiónu súčasťou národnostne zmiešaného okresu Nové Zámky k slovenskej národnosti sa v r. 2001 hlásilo 90,9 ‰ obyvateľov (pri priemere okresu 59,5 ‰, kraja 70,1 ‰ a republiky 85,8 ‰). Národnostnú štruktúru dopĺňa najmä maďarská (7,6 ‰) a rímska národnosť (0,6 ‰). V národnostnej štruktúre obcí prevládajú obce s viac ako 90 ‰ prevahou slovenského obyvateľstva, napr. Radava, Hul, Podhájska, Čechy. K národnostne zmiešaným obciam patria – maďarsko-slovenská Pozba (77,0 ‰ obyvateľov maďarskej národnosti) a slovensko-maďarské Barďoňovo (60,5 ‰ slovenskej národnosti) a Veľké Lovce (85,6 ‰ obyvateľov slovenskej národnosti).

V religióznej štruktúre mikroregiónu dominuje 80,4 ‰ rímsko-katolícke náboženstvo (r. 2001). Reformovaná kresťanská cirkev, zastúpená 6,0 ‰, sa viaže hlavne na obyvateľstvo maďarskej národnosti v národnostne zmiešaných obciach Pozba, Barďoňovo a Veľké Love. Oproti tomu evanjelická cirkev augsburgského vyznania tvorí iba 0,9 ‰. Ostatné vyznania majú 0,5 ‰ zastúpenie. V prípade 1,9 ‰ obyvateľov náboženské vyznanie nebolo zistené a bez náboženského vyznania je len 4,0 ‰ obyvateľstva.

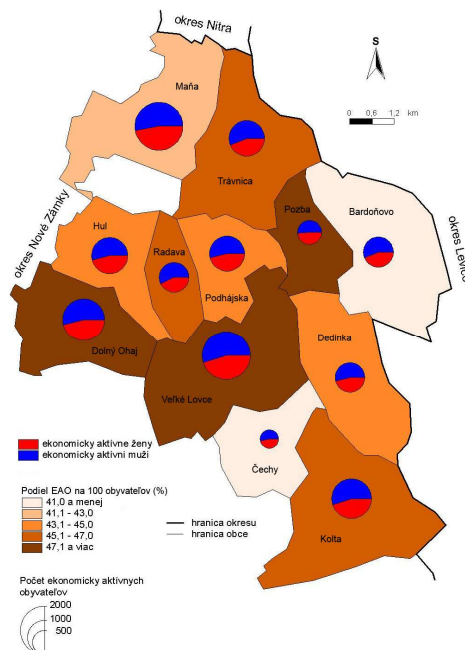
Dôležitým faktorom ekonomického a sociálneho rozvoja je vzdelanostná štruktúra obyvateľstva, ktorá ovplyvňuje nielen jeho uplatnenie sa na trhu práce ale je tiež významným podnetom pre prítiahnutie investícií do územia. Vo vzdelanostnej štruktúre obyvateľov mikroregiónu (r. 2001) prevládajú osoby s dosiahnutým nižším vzdelaním. V regionálnych porovnaníach dosahuje mikroregión podstatne vyššie zastúpenie v skupine obyvateľov so základným vzdelaním (35,3 ‰). Vysoký je i podiel obyvateľstva s učňovským vzdelaním (23,6 ‰). Vysokoškolské vzdelanie je v tejto štruktúre zastúpené 2,6 ‰.

Z ekonomického hľadiska je zaujímavá i štruktúra obyvateľstva podľa ekonomickej aktivity. V roku 2001 bolo v území evidovaných 6 573 ekonomicky aktívnych obyvateľov (EAO), čo predstavuje 45,2 ‰ z celkového počtu obyvateľov. Zastúpenie EAO je v mikroregióne nižšie ako priemer okresu (50,3 ‰), kraja (50,1 ‰) a republiky (49,6 ‰). Vo vnútornej štruktúre EAO dominovali v mikroregióne 54,5 ‰ muži. V hodnotení EAO jednotlivých obcí je podobná situácia ako v rámci celého mikroregiónu (mapa 1).

Ekonomicky aktívne obyvateľstvo možno charakterizovať podľa sektorovej štruktúry hospodárstva, kde je najväčšia zamestnanosť (40,5 ‰ EAO) v mikroregióne sledovaná v terciárnom sektore. Sekundárny sektor zamestnával necelú 1/3 EAO a v primárnom sektore pracuje 1/10 EAO. Štruktúra zamestnanosti EAO podľa sektorov v má v obciach podobný charakter ako v prípade celého mikroregiónu s miernymi rozdielmi (mapa 2).

Mapa 1. Ekonomická aktivita obyvateľstva mikroregiónu Termál (r. 2001)

Mapa 2. Štruktúra ekonomicky aktívneho obyvateľstva mikroregiónu Termál podľa sektorov hospodárstva (r. 2001)

Záver

Ľudské zdroje hodnotené cez demografické charakteristiky obyvateľstva signalizujú nielen postavenie jednotlivcov v spoločnosti, ale poukazujú aj na možnosti jeho realizácie uplatnením sa na trhu práce a pôsobí na rozvoj územia.

V rámci mikroregiónu Termál je situácia priaznivá z hľadiska migračného pohybu, v ktorom mierne prevláda imigrácia nad emigráciou, pričom sťahujúce sa obyvateľstvo z miest na vidiek (suburbanizácia), tak začína využívať nielen voľný bytový fond ale i priestory s nenarušeným životným prostredím. Národnostná a religiózna jednotnosť územia umožňuje obyvateľstvu vyznávať rovnaké hodnoty a pridŕžovať sa podobných tradícií a zvykov, ktorých rešpektovanie je neoddeliteľnou súčasťou úspešného regionálneho rozvoja. Pozitívom mikroregiónu je tiež prevládajúca zamestnanosť obyvateľstva v terciárnom sektore, ktorá umocňuje zameranie územia na ďalší rozvoj cestovného ruchu. Nepriaznivým faktorom ľudských zdrojov je prirodzený a celkový úbytok obyvateľstva ako aj starnutie populácie. Podiel detskej zložky v mikroregióne sa trvale znižuje a narastá podiel obyvateľov v produktívnom a poproduktívnom veku. Z tohto pohľadu zabezpečovanie sociálnych nárokov a starostlivosti o poproduktívne obyvateľstvo je nevyhnutnou a stále rastúcou položkou verejných rozpočtov. Nižší podiel obyvateľstva v predproduktívnom veku môže v budúcnosti spomaliť reprodukciu pracovnej sily, môže zapríčiniť jej stagnáciu až úbytok. Rovnako nevodná je i vzdelanostná štruktúra obyvateľstva, v ktorej dominuje obyvateľstvo s nižším vzdelaním.

I napriek niektorým negatívnym demografickým trendom disponuje mikroregión Termál dostatkom kvalitných ľudských zdrojov a tým vytvára vhodné podmienky pre rozvoj a rast obcí príslušného územia. Na zlepšenie populačnej štruktúry obyvateľstva, ktorá je výsledkom dlhodobých procesov, je potrebné do budúcnosti celé územie mikroregiónu hospodársky rozvíjať a vytvoriť dostatok pracovných príležitostí.

Literatúra

ČERMÁKOVÁ, L., 2009: Demografický potenciál mikroregiónu Hornád ako jeden z faktorov regionálneho rozvoja. In: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie „Význam ľudského potenciálu v regionálnom rozvoji“. Podhájska : Východoeurópska agentúra pre rozvoj, n.o., 2009, 45-52. ISBN 978-80-970277-0-4.

- DOKOUPIL, J., MATUŠKOVÁ, A. a kol., 2005: Rozvojový potenciál Plzeňského kraje. Plzeň : ZČU, 2005. 198 s. ISBN 80-7043-429-5.
- DUBCOVÁ, A., KRAMÁREKOVÁ, H., RÝCHLA, H., 2002: Geografický prístup k revitalizácii vidieckej krajiny na príklade mikroregiónu Požitavie - Širočina. In: Zborník z konferencie „Súčasný problémy rozvoja vidieckeho priestoru“. Nitra : SPU, 2002, 59-64. ISBN 80-8069-071-0.
- KASANICKÁ, K., 2007: Ľudské zdroje mikroregiónu Požitavie-Širočina a ich význam pre regionálnu agendu 21. In: Zborník príspevkov z 8. vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. Nitra : UKF, 2007, 590-598.
- KLAMÁR, R., 2007: Strategické plánovanie rozvoja mikroregiónu Ptava. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, FHPV, 2007. 117 s. ISBN 978-80-8068-604-8.
- KRAMÁREKOVÁ, H., DUBCOVÁ, A., KASANICKÁ, K., 2009: Trvalo udržateľný rozvoj mikroregiónu Požitavie - Širočina - začiatok cesty ... . Nitra : UKF, 2009, 185 s. ISBN 978-80-8094-610-4.
- MINTÁLOVÁ, T., 2007: Ľudský potenciál a sociálna situácia vybraných obcí Oravskej kotliny, Geographia Cassoviensis I., Ústav Geografie, PF UPJŠ, Košice 2007, 127-131.
- MLÁDEK, J., GREGOROVÁ, G., MARENČÁKOVÁ, J., 2006: Polupačné zdroje ako faktor regionálneho rozvoja. In: Folia Geographica, 45, 10, 367-377. ISSN 1336-6157.
- OREMUSOVÁ, D., 2009: Geografické aspekty regionálneho rozvoja mikroregiónu Termál. Nitra : UKF, 2009. 146 s. ISBN 978-80-8094-559-6.
- SPIŠIAK, P., KLAMÁR, R., MICHAELI, E., 2004: Udržateľnosť vybraného vidieckeho mikroregiónu (prípádová štúdia mikroregiónu Ptava - južná časť okresu Humenné). In: Folia Geographica 7. Prešov : Prešovská univerzita, 2004, 104-126. ISBN 80-8068-270-4.

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu APVV LPP-0255-09 - Skúmame krajinu - životný priestor nás všetkých (Integrovaný prístup).

Human Resources in the Termal Microregion and Their Importance for Regional Development

Daša OREMUSOVÁ

***Summary:** Human resources are the basic condition of the development of each territory. Mainly their quality, which is one of the most limited factors of present and future regional development, plays important role. The cognition of population in terms of human potential can be effectively managed by demographic characteristics amongst which dynamics (natural, migration and total population change) and structures of population (e. g. structure of population according to age, education, productivity, nationality, religion, economic activity, etc.) have primary position.*

In the article, we deal with analysis of human resources in the Termál microregion. This rural microregion is located in the north-east of this district. Its consists of 12 villages which centred around Podhájska. Microregion has 13 998 of inhabitants (2008) on the area 206 km². In microregion Termál, the situation is positive from the viewpoint of migration population change, where immigration is higher than emigration. National and religious structures of population are practically uniform which enables the population to ascribe the same values and similar traditions. Positively, the dominant employment in tertiary sector which raises the orientation of the microregion for the future development of tourism can be viewed. Adverse factor of human resources is natural and total decrease of population as well as population ageing. Furthermore, educational structure which is dominated by the population with lower degree of education is also not appropriate.

Despite some negative demographic trends, the Termál microregion has enough quality human resources and thus creates suitable conditions for the development and growth of municipalities in the territory.

Adresa autora:

RNDr. Daša Oremusová, PhD.
Katedra geografie a regionálneho rozvoja
Fakulta prírodných vied, Univerzita Konštantína Filozofa
Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra
doremusova@ukf.sk